

«un entrepeu mostrant tres *panyos*», doc. referent al re-
taule de la Seu de Vic (DAG.); «dues finestres per
pany --- sobre les finestres rodarà un entaulament ab
una copada», doc. de 1509 (Rev. Gerona, 1801, 141);
«en l'any 1554 se donà a scarada lo *pany* de la part
de ponent» (Novells Ardits I, 461). En els Pirineus i
les Guïlleries se sent a parlar també de un *pany* de
cinglera i fins d'una *ensulsiada* que s'endugué tot un
pany de muntanya. «Se trabocà sobre'ls *panyos* del Cin-
gle Gran, acostant-hi bé l'orella per si la sentiria per
aquell dessota», PVayreda (Olot), Catalana I, (1918),
438.

Poc desenrotllat això per la banda del Principat,
pren més amplitud en el País Valencià: «un bancal de
garroferos, a la misma partida del camino de Micleta,
que afronta con el río y el molino viejo: véanse aún
los cimientos por la rambla, por el llamado *pany del*
Calvaris», a. 1578, en els afores de Callosa d'En Sarrià
(Salvà, Callosa II, 22). Damunt la Vall d'Uixó hi ha
tot un tros de muntanya que en diuen *El Pany Roig*
(1961); a CastPna. «la afición taurina deseó mejor lo-
cal que la modesta plaza inaugurada en 1832 en el
Pany de les Creus», Traver (Antigs. CastPna., 71);
Pany del Cíbéro punta de roca avançada en la costa
al Sud de la vila d'Orpesa (1961).

Generalitzant-ho encara més, pot referir-se a cada
una de les galtes d'un carrer: «*pany* de carrer: grup
de cases, però totes a un mateix costat de carrer», En-
ric Valor (1950). *El Pany de Dalt* és tota la porció su-
perior dins el poble de Benassal (1961). I allunyant-se
més de la idea de paret, es pot aplicar a una porció de
terra més o menys plana: «el riu --- sòls en Xaló té
una fònt tal qual abundant, que rega un bon *pany*
d'hòrtes», MGadea (T. del Xè I, 253). En fi, en algu-
nes zones de la part Nord, *pany* és quasi un substitut
de *paret*: «no convé deixar-ho separat: ho clavarem al
mateix *pany*» Vilanova d'Alcolea (1961).

En l'evolució del significat del ll. PANNUS podríem
dir que l'it. i el cast.-port. s'ho han agafat pel costat
tou, i el cat., oc. i fr. pel costat dur (es poden espigo-
lar alguns detalls semàntics i fraseològics, en una no-
teta de Barnils, BDC II, 59). L'àrea de PANNUS, en el
sentit de tancadura d'una porta, és estrictament cata-
lana, estranya no sols al cast.-port. i it. sinó també al
francès i a la llengua d'oc: avui 'pany de porta o de
tancar' només ultrapassa la frontera lingüística del
Nord en una part de la Vall d'Aran: on es diu *pann*
en el terç superior, el de Pujolo, i fins arran de Vie-
lla, però ja a Viella i d'allí en avall diuen *clauadura*, i
aquesta és l'expressió occitana comuna, ja oc. ant. *cla-*
vadura. En it. *panno* ha mantingut el significat llatí
de 'peça de roba': un *panno asciutto*, i *pannolini*,
panni flosci; en cast. i port. ha esdevingut el nom de
la roba, de la tela duradora i ferma (un *traje de paño*,
fabrica paño). En aquest sentit les llengües gallo-romà-
niques incloent-hi el català, han emprat DRAP (veg.),
i a penes cal dir que *panyo* és castellanisme.

Reconeguem que penetrà bastant aviat. Però no deia
d'observar-se que, almenys de primer, només és en
autors valencians, sembla que primerament en plural,

indicant especialment les peces de drap, que prote-
geixen el baix ventre, en particular els que s'hi apli-
quen les dones per no embrutar, o els homes amb usos
comparables: «quan lo portaren a Montcalvari, ell se
despullà tot nuu, que no-s leixà res, --- mas alguna
bona persona li posà un drap entorn de les anques,
per *panyos*, per honestat», StVicentF (*Sermons* II,
163.30); «me haveu fet una fort demanda: que-us haja
2 milia hòmens d'armes, los millors de la ost --- en
què-ls conexeré?—. Dix lo Capità --- —Feu-los tocar
en los *panyos* si-ls porten fluxos o ben strets, e sapiau
d'ací avant conèxer lo gra de la palla!», JoMartorell
(Ag. II, 303.2).

També és veritat sens dubte, que es comença a tro-
bar en el mateix S. xv, una mica més al Nord, però
fins en aquests casos es tracta de parts més o menys
meridionals dins el domini lingüístic; i quasi sempre
en plural: «miğa dotzena de *panyos*», inv. de Torre-
dembarra de 1430; «*panyos* d'esquif de galera», inv.
de les Drassanes de 1467 (DAG.); «taparrabos de tra-
bajadors», «uns *panyos*», «uns *panyos* de li», inv. de
1410 i 1486, AlCM (s. v. *panyo*, § 3); «qualsevol coses
fetes de teleria, --- fora lo dit Princ., --- com són cami-
ses --- gandalles d'or, de seda, *panyos*, capells de dona
e altres qualsevol arreus de dones», inv. Drassanes,
a. 1481 (Moliné, ed. el *Consolat*, p. 232); «*panyos* o
bragues: braca, subligaculum, perizoma», Onofre Pou
(*ThPu.*, 197). En canvi en singular *panyo* és molt més
tardà (el DAG. només troba «*panyo* plateat» en un inv.
de Palma, a. 1752).

Tot això em fa pensar que *panyos* no fou un caste-
llanisme pur en la nostra llengua, sinó que entrà pri-
mer com a mossarabisme valencià i de l'Ebre: terme
usat per treballadors (en saragüells etc.) i dones mor-
isques; car no oblidem que els nostres conquistadors
de Val. tingueren sovint amants morisques, i que
aquestes deixaren més prole que no els moriscos ho-
mes, sovint treballadors humils, mig rebels, que es ti-
raven a muntanya, i les dones havien de fugir-ne. La -o
es conservava en mossàrab, els significats en mossàrab
sovint coincideixen més amb els cast. que no amb
els catalans. Cert que NN havia de donar *n* i no pas *y*
en mossàrab, però hi havia consciència molt viva de la
correspondència NN/cat. *ny*/moss. *n*; i per tant el mos-
sàrab *panos* s'havia de catalanitzar com a *panyos*, quasi
automàticament, i en aquesta forma el mot es propa-
garia fins i tot al cat. central, portat per treballadors i
dides, patxets i valencians.

En canvi, en singular l'ús de *drap* s'ha mantingut
més ferm. També la seva restauració pot topar amb
menys resistència: evitar el poc genuí *panyos* reempla-
çant-lo sempre per *draps* és difícil, i se li objecta que
aquest ha pres sentit pejoratiu, i s'entén 'parracs' i no
pas 'peces de drap bo'. La recepta que em sembla recoma-
nable, per a un ús moderadament purista, i tolerant
amb els fets de llengua ja vius, podria ser: mostrar-se
rigorós en l'ús de *drap*, quan es tracta del singular, fins
quan és del bo, car llavors ja s'entén bé i no repugna
a ningú de dir, per exemple, *bon drap anglès*, *bons fa-*
bricants de drap (no pas de *panyo*); i en canvi mos-